

PR No. 14-85/86

**PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP
AKKERBOUW- EN VEEHOUDERIJBEDRIJVEN
IN 1985/86**

December 1985

**Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Landbouw
Sectie Prognoses, Produktiviteits- en
Rentabiliteitsonderzoek**

REFERAAT

PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP AKKERBOUW EN VEEHOUDERIJ-BEDRIJVEN IN 1985/86

Afdeling Landbouw; Sectie Prognoses, Produktiviteits- en Rentabiliteitsonderzoek

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1985

39 p., tab.

De jaarlijkse prognose geeft inzicht in de bedrijfsuitkomsten die naar verwachting op landbouwbedrijven zullen worden behaald.

In de akkerbouw zijn de graanopbrengsten in 1985/86 veel lager dan normaal. De opbrengstprijzen van aardappelen en uien staan sterk onder druk. Voor de klei-akkerbouw worden slechte bedrijfsuitkomsten voorzien.

De melkquotumregeling heeft de bedrijfsontwikkeling afgeremd. De melkveestapel is in twee jaar tijd met ca. 9% ingekrompen. Naar het zich laat aanzien zullen de bedrijfsuitkomsten in 1985/86 enigszins verbeteren onder invloed van de meevallende ruwvoederwinning en lagere krachtvoederprijzen.

Voor de varkens- en pluimveehouderij worden over 1985/86 betere resultaten verwacht doordat de voederkosten sterker dalen dan de opbrengsten.

Verder zijn gegevens opgenomen over hoeveelheden en prijzen van produkten en produktiemiddelen, ondernemersinkomen en bedrijfsreserveringen.

Bedrijfsuitkomsten/Landbouwbedrijven/Ondernemersinkomen/Produktiviteit/Prijzen/Prognoses

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
1. ALGEMEEN	5
2. UITGANGSPUNTEN	6
- grotere en kleinere bedrijven	6
- bedrijfstypering	6
- arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding	6
- pachtbasis en eigendomsbasis	7
- renteberekening	7
3. PRESENTATIE VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	8
- voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1984/85	8
- prognose voor 1985/86	9
4. SAMENVATTEND OVERZICHT VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	10
- akkerbouwbedrijven	12
- rundveehouderijbedrijven	13
- intensieve veehouderij	14
5. INGEALCULEERDE PRIJZEN EN DE INVLOED VAN PRIJS- WIJZIGINGEN OP DE ARBEIDSOPBRENGST PER ONDERNEMER IN 1985/86	16
6. ONTWIKKELING OPBRENGSTPRIJZEN, PRIJZEN PRODUKTIE- MIDDELEN EN PRODUKTIVITEIT	19
7. ONDERNEMERSINKOMEN	23
8. BEDRIJFSRESERVERINGEN	25
BIJLAGEN: Specificatie bedrijfsuitkomsten per gebied	28

1. Algemeen

Het doel van deze prognose is een actueel beeld te geven van de te verwachten bedrijfsuitkomsten in 1985/86 aan de hand van de kosten- en opbrengstenontwikkelingen voor zover die nu bekend zijn of kunnen worden verwacht. Voor zover de prijzen en hoeveelheden van bepaalde produktiemiddelen en produkten thans nog niet kunnen worden voorzien zijn genormaliseerde prijzen en hoeveelheden in rekening gebracht.

Verder zijn de in het Landbouw-Economisch Bericht van 1985 opgenomen ramingen voor 1984/85 bijgesteld op basis van de thans bekende voorlopige bedrijfsuitkomsten volgens de uitgewerkte bedrijfsboekhoudingen.

2. Uitgangspunten

- Grotere en kleinere bedrijven

De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens van bedrijven die volgens een landelijke steekproef zijn gekozen en waarvan het LEI een boekhouding bijhoudt.

De beschikbare bedrijven zijn ingedeeld in grotere en kleinere bedrijven. Als criterium voor deze indeling is gebruik gemaakt van standaardbedrijfseenheden (sbe). De grotere bedrijven hebben een bedrijfsomvang in sbe welke uitgaat boven een jaarlijks opschuivende grens. Deze grens komt bij benadering overeen met een produktieomvang per man die gemiddeld bij een doelmatige bedrijfsgrootte wordt gerealiseerd. In 1983/84 was dat 158 sbe, hetgeen b.v. overeenkomt met een akkerbouwbedrijf van ca. 30 ha cultuurgrond of een weidebedrijf van ca. 42 melkkoeien. Voor 1984/85 en 1985/86 is verondersteld dat geen verdere opschuiving in bedrijfsomvang plaatsvindt.

- Bedrijfstypering

De prognoses hebben betrekking op akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven in landbouwgebieden waarin deze in belangrijke mate voorkomen.

De indeling in bedrijfstypen is evenals de indeling naar bedrijfsgrootte gebaseerd op de sbe. Grotere akkerbouwbedrijven zijn bedrijven met minstens 80% van hun produktieomvang (gemeten in sbe) in marktbaar akkerbouwgewassen; op de kleinere akkerbouwbedrijven is deze grens gelegd bij 67%. Weidebedrijven hebben minstens 80% van hun produktie (sbe) in de rundveehouderij (met inbegrip van grasland en voedergewassen). Gemengde bedrijven met overwegend rundveehouderij hebben 40 tot 80% van de produktie (sbe) in de rundveehouderij en bovendien minder dan 40% in de verbouw van akkerbouwgewassen en minder dan 30% in de intensieve veehouderij. Van de gemengde bedrijven met overwegend akkerbouw en met intensieve veehouderij zijn geen prognoses opgesteld.

- Arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding

De door de ondernemer en meewerkende gezinsleden verrichte handenarbeid is op basis van het aantal gewerkte uren in rekening gebracht tegen het geldende CAO-uurloon voor een vaste vakarbeider, vermeerderd met de sociale lasten die voor rekening van de werkgever komen. Voor de betaalde arbeid is uitgegaan van de (volgens de boekhoudingen) betaalde arbeidskosten in de voorgaande jaren die verhoogd zijn overeenkomstig de stijging van de arbeidskosten per uur volgens de CAO.

In de berekende arbeidskosten van de ondernemer is geen beloning opgenomen voor bedrijfsleiding en voor het dragen van ondernemersrisico. Uitgaande van een vergoeding voor bedrijfsleiding op het niveau van 10% van de totale factorkosten bij een efficiënte bedrijfsvoering is deze voor 1985/86 te stellen op f 63,- per sbe. Dat komt op de grotere akkerbouwbedrijven gemiddeld overeen met ca. f 16.000,- per ondernemer en op de grotere rundveehouderijbedrijven met ca. f 14.000,- per ondernemer.

- Pachtbasis en eigendomsbasis

De kosten van grond en gebouwen zijn berekend op basis van pacht. Over pachtersinvesteringen in moderne gebouwen e.d. wordt echter afschrijving en rente berekend op basis van eigendom. Voor dergelijke investeringen op eigendomsbedrijven is een overeenkomstig bedrag opgenomen als berekende pacht. Op grotere weidebedrijven wordt daardoor thans meer dan de helft van de kosten van grond en gebouwen bepaald op eigendomsbasis.

De kosten van grond en gebouwen op basis van eigendom zijn vooral door de hogere kosten van grond belangrijk hoger dan die op basis van pacht. Op de grotere akkerbouw- en weidebedrijven, waarvan ca. 40% meer dan 90% van de grond en gebouwen in eigendom heeft, bedroeg dat verschil in 1983/84 gemiddeld resp. f 375,- en f 475,- per ha. In 1984/85 zijn deze verschillen per ha zowel voor de akkerbouwbedrijven als voor de weidebedrijven gelijk gebleven. Voor 1985/86 wordt verwacht dat deze verschillen een stijgende tendens zullen vertonen onder invloed van aantrekkende grondprijzen.

- Renteberekening

Het in het bedrijf geïnvesteerde vermogen (excl. grond en oude gebouwen) wordt elk jaar gewaardeerd op basis van de in dat jaar geldende prijs. De boekwaarde van de duurzame bedrijfsmiddelen wordt voortdurend aangepast aan de gestegen aanschaffingsprijzen. De uit deze herwaardering resulterende vermogenswinst wordt niet als een bedrijfsopbrengst beschouwd. In verband hiermede en ter voorkoming van dubbelstellingen wordt op de in rekening gebrachte rentevoet een correctie toegepast voor de in de rente begrepen vergoeding voor de geldontwaarding.

Op basis van het rendement van staatsobligaties (dat als uitgangspunt dient voor de rente over het eigen vermogen) en van de rente voor opgenomen kredieten, is na deze correctie voor 1985/86 een rentevoet in rekening gebracht van 6,5%. Deze rentevoet is voor alle bedrijven gelijk. Voor het (kort) omlopend vermogen in de gewassen wordt geen herwaardering toegepast en bedraagt de in rekening gebrachte rentevoet 7,5%.

Voor de grond is bij de bepaling van de kosten op eigendomsbasis 2,5% rente van de onverpachte waarde berekend; voor bedrijfsgebouwen is dezelfde rente aangehouden als voor de andere duurzame bedrijfsmiddelen, dus 6,5%.

3. Presentatie van de bedrijfsuitkomsten

De bedrijfsuitkomsten van de afgelopen jaren zijn ontleend aan de bedrijfseconomische boekhoudingen van ca. 250 akkerbouwbedrijven en 500 rundveehouderijbedrijven.

De bedrijfsresultaten zijn gegeven in de vorm van de arbeidsopbrengst per ondernemer op pachtbasis. Op basis van de aangehouden uitgangspunten voor de vaststelling van de kosten van grond en gebouwen en van de rente vormt de arbeidsopbrengst per ondernemer de vergelijkbare uit de bedrijfsexploitatie verkregen beloning voor zijn verrichte handenarbeid, bedrijfsleiding en ondernemersrisico.

Omdat bij de berekening van de arbeidsopbrengst geen aftrek is toegepast voor door de werkgevers of de werknemers verschuldigde premies voor volksverzekering en sociale premies mag deze arbeidsopbrengst niet worden vergeleken met het niveau van het bruto- of netto-inkomen uit arbeid van werknemers.

In de bijlagen is een specificatie gegeven van kosten en opbrengsten voor de verschillende groepen bedrijven vanaf 1980/81. Daarbij zijn de bedrijfsuitkomsten uitgedrukt in netto-overschot en arbeidsopbrengst per ondernemer.

Vooraf in de groepen grotere akkerbouwbedrijven wordt in jaren met relatief goede uitkomsten de gemiddelde arbeidsopbrengst per ondernemer soms sterk beïnvloed door de ver boven het gemiddelde uitstekende resultaten van een klein deel van de bedrijven. In dat geval zal meer dan de helft van de bedrijven een uitkomst hebben die beneden het gemiddelde ligt. Dat blijkt dan uit de in de bijlagen vermelde mediane arbeidsopbrengst per ondernemer, die het niveau weergeeft ten opzichte waarvan de ene helft van de bedrijven beter en de andere helft slechter uitkomt.

- De voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1984/85

De uitkomsten over 1984/85 zijn ontleend aan de afgesloten boekhoudingen. Het zijn echter voorlopige uitkomsten omdat op het moment van samenstelling nog slechts een deel van de boekhoudingen (ca. 60%) was uitgewerkt, die bovendien op grond van nog beschikbaar komende gegevens voor wijziging vatbaar zijn.

De voorlopige uitkomsten moeten daarom worden onderscheiden van de ramingen die in het voorjaar in het Landbouw-Economisch Bericht zijn verschenen en betrekking hebben op een bijna afgelopen boekjaar. Ramingen berusten op schattingen op grond van gegevens uit diverse bronnen terwijl voorlopige uitkomsten zijn ontleend aan boekhoudingen van het op 30 april afgesloten boekjaar.

- De prognoses voor 1985/86

Voor het boekjaar 1985/86, dat thans halverwege is, zijn uiteraard geen afgesloten boekhoudingen beschikbaar.

De prognoses berusten op gegevens voor zover deze intussen bekend zijn of met redelijke betrouwbaarheid kunnen worden geschat.

De verwachte volume-ontwikkeling van de afzonderlijke produkten en produktiemiddelen is ingepast op het geconstateerde volumenniveau volgens de bedrijfsboekhoudingen in de afgelopen jaren. De prognoses van de kg-opbrengsten per ha gewas zijn b.v. gebaseerd op de ontwikkeling van de oogstramingen in 1985 waarbij rekening is gehouden met het verloop van de oogstramingen in voorgaande jaren in vergelijking met de kg-opbrengsten volgens de boekhoudingen in dezelfde jaren.

De in rekening gebrachte prijzen van de produktiemiddelen zijn afgestemd op het prijspeil zoals dat thans bekend is en/of voor de resterende maanden van het boekjaar te verwachten is.

De opbrengstprijzen van de marktorderingsprodukten (granen, suikerbieten, fabrieksaardappelen, melk, rundvlees, e.d.) zijn op grond van de EG-besluiten berekend tegen de thans gerealiseerde niveaus en de voor de rest van het boekjaar verwachte ontwikkeling daarvan. In de opbrengstprijzen zijn tevens begrepen mogelijke bijschrijvingen op ledenrekeningen.

De opbrengstprijzen van de vrije produkten (consumptieaardappelen, pootaardappelen, uien, e.d.) die op korte termijn sterk kunnen schommelen en die op de akkerbouwbedrijven een belangrijke invloed uitoefenen op de totale geldopbrengsten, zijn in rekening gebracht op basis van de actuele prijzen in de maanden augustus t/m oktober 1985. Uitgaande van de prijsvorming in dat reeds verstreken gedeelte van het verkoopseizoen is een raming gemaakt van de verwachte gemiddelde prijsniveaus van vrije produkten voor het gehele verkoopseizoen. Gezien de onzekerheid hierover en de invloed van voorverkopen, contractteelt en poolvorming op de uiteindelijk tot stand komende opbrengstprijzen, moet de uitkomst van deze berekeningen worden opgevat als een voorlopige indicatie. Als alternatief is daarom tevens voor vrije produkten een genormaliseerd prijspeil vastgesteld op basis van de gemiddelde prijzen in de afgelopen jaren, rekening houdende met trendmatige ontwikkelingen. Dat genormaliseerde prijsniveau kan uiteraard sterk afwijken van de werkelijke prijzen.

Een andere moeilijk te voorspellen factor vormen de weersomstandigheden in de rest van het jaar die met name nog van invloed kunnen zijn op de suikerbietenoogst en op het voederverbruik in de rundveehouderij. Ook hiervoor is uitgegaan van genormaliseerde omstandigheden in de rest van het jaar.

4. Samenvattend overzicht van de bedrijfsuitkomsten

In tabel 4.1 is het verloop gegeven van de gemiddelde arbeidsopbrengst per ondernemer in de verschillende groepen akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven. De arbeidsopbrengst omvat de berekende kosten voor handenarbeid van de ondernemer en het netto-overschot. In de bijlagen is een meer gedetailleerd overzicht gegeven van deze bedrijfsresultaten (pachtbasis, boekjaar mei t/m april). In dat overzicht zijn tevens de voorlopige uitkomsten over 1984/85 en de uitkomsten van de prognose voor 1985/86 opgenomen.

Het in tabel 4.1 weergegeven verloop van de arbeidsopbrengst per ondernemer moet worden beoordeeld tegen de achtergrond van de gestegen arbeidskosten in de afgelopen jaren. In 1982/83, 1983/84, en 1984/85 zijn de loonkosten per gewerkt uur volgens CAO voor een vaste vakarbeider in de landbouw gestegen met resp. 11,5%, 4,5% en 4% terwijl voor 1985/86 een stijging wordt voorzien van ca. 6%. Dat komt overeen in deze jaren met ongeveer f 49.200,-, f 51.200,-, f 52.100,- en f 54.000,- arbeidskosten bij een normale arbeidstijd volgens de CAO.

Op de grotere akkerbouwbedrijven komt het jaarlijks aantal gewerkte uren van de ondernemer gemiddeld ongeveer overeen met de arbeidstijd volgens de CAO. Op de grotere rundveehouderijbedrijven ligt het aantal gewerkte uren handenarbeid van de ondernemer gemiddeld echter ca. 35% (+ 700 uren) boven dit niveau.

Het netto-overschot per ha dat in de bijlagen is vermeld geeft in dit opzicht een beter beeld van het verloop van de bedrijfsuitkomsten omdat daarbij de arbeidskosten volledig als kosten in rekening zijn gebracht. Daaruit blijkt dat de laatste jaren van de meeste groepen bedrijven het netto-overschot negatief was en de ondernemer per gewerkt uur dus een lagere beloning kreeg dan de loonkosten volgens de CAO. Met andere woorden: er is bij de waardering van de uren handenarbeid van de ondernemer tegen CAO-loon een negatieve beloning voor bedrijfsleiding en voor ondernemersrisico geweest.

Het aanmerkelijk lagere niveau van de arbeidsopbrengst per ondernemer op de kleinere bedrijven is vooral een gevolg van de kleinere produktieomvang per man op deze bedrijven.

In verband met het toepassen van de WIR wordt de nieuwwaarde van de werktuigen en gebouwen vanaf 1979/80 vastgesteld op de geldende aanschafprijs verminderd met de aanspraken op WIR-premies. Maatgevend is dus het bedrag dat na aftrek van WIR-premies tenslotte voor rekening van het bedrijf komt. In 1982/83, 1983/84, 1984/85 en 1985/86 bedraagt de invloed van de WIR op de arbeidsopbrengst van grotere akkerbouwbedrijven gemiddeld resp. f 8500,-, f 8800,-, f 9400,- en f 9300,-. Voor de grotere rundveehouderijbedrijven ligt dat cijfer op f 8600,-, f 9200,-, f 9300,- en f 9500,-.

Tabel 4.1 Gemiddelde arbeidsopbrengst in gld. per ondernemer (pachtbasis)

Akkerbouw	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Noordelijk klei-gebied	Centraal klei-gebied	Zuidwest. klei-gebied	Veen-koloniën	Klei-gebieden	Veen-kolonien
1980/81	21800	64500	63400	21100	19100	5200
1981/82	34200	73400	83700	43900	22800	18900
1982/83	64000	71400	59800	40700	16500	16300
1983/84	68300	173800	169000	27000	59900	-1700
1984/85 1)	40000	42000	44000	48000	10000	15000
1985/86 2) 3)	5000	5000	10000	42000	-10000	10000

Rundveehouderij	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Nrd.klei-en veen-weide-gebied	Westelijk weide-gebied	Weide-bedr., zand-gebieden	Gemengde bedrij-ven	Weide-bedrij-ven	Gemengde bedrij-ven
1980/81	25000	17600	21400	4800	7700	1200
1981/82	43200	24900	41400	34100	15200	9900
1982/83	48200	32800	44900	37200	13400	5100
1983/84	34300	20600	37800	21600	5900	2200
1984/85 1)	36000	25000	30000	22000	5000	3500
1985/86 2)	42000	34000	42000	28000	10000	5000

1) Voorlopig.

2) Prognose.

3) Bij actuele opbrengstprijzen van vrije produkten. Uitgaande van genormaliseerde opbrengstprijzen zou de arbeidsopbrengst bedragen: Noordelijk klei-gebied f 42000,-, Centraal klei-gebied f 70000,-, Zuidwestelijk klei-gebied f 63000,-, Veenkoloniën f 42000,-, kleinere bedrijven klei-gebieden f 12000,- en kleinere bedrijven Veenkoloniën f 10000,-.

Tabel 4.2 Gemiddelde arbeidsopbrengst in gld. per dier per jaar

	Fokzeugen	Mestvarkens	Leghennen 3)	Slachtkuikens (per 1000 kg af-geleverd gewicht)
1980/81	50	11	3,70	118
1981/82	430	62	2,40	115
1982/83	640	69	-2,80	43
1983/84	250	14	2,90	12
1984/85 1)	500	60	0,80	85
1985/86 2)	500	70	1,80	150

1) Voorlopig.

2) Prognose.

3) Batterijbedrijven. Inclusief opfok vanaf ca. 16 weken.

- Akkerbouwbedrijven

In 1984/85 stonden de bedrijfsuitkomsten in de kleigebieden sterk onder invloed van de gedaalde opbrengstprijzen. Ten opzichte van het hoge prijsniveau in het voorgaande jaar daalden de prijzen van granen ca. 10%, suikerbieten 8%, consumptieaardappelen 65%, pootaardappelen 35% en zaaiuien 75%. De kg-opbrengsten van granen, aardappelen en uien lagen wel boven het normale niveau maar waren niet in staat de prijsval van de produkten te compenseren.

In de kleigebieden waren de geldopbrengsten per ha in 1984/85 22% lager terwijl de kostenstijging per ha 7% bedroeg. Vooral het pootgoed was duur. In de Veenkoloniën stegen de geldopbrengsten per ha 9% onder invloed van de vrij hoge kg-opbrengsten van fabrieksaardappelen. De kostenstijging in de Veenkoloniën bleef, mede als gevolg van de lagere inhouding op fabrieksaardappelen, beperkt tot 0,5%.

In het lopende boekjaar 1985/86 staan de bedrijfsuitkomsten onder druk door verder teruggelopen opbrengstprijzen van vooral aardappelen (-19%) en granen (-6%) en door lagere kg-opbrengsten van tarwe (-16%). Ook de kg-opbrengsten van de peulvruchten vallen tegen. De kg-opbrengsten van aardappelen, en vooral van pootaardappelen, liggen opnieuw boven het normale niveau. Mede door de vochtige zomer is de fysieke produktie van de vrije produkten in de ons omringende landen eveneens toegenomen. Dit heeft tot gevolg dat - na de reeds matige tot lage prijzen van vorig jaar - 1985/86 wordt gekenmerkt door opnieuw prijsdalingen van vrije produkten. De verwachte prijzen van pootaardappelen, consumptieaardappelen en uien bevinden zich daarmee ver beneden het genormaliseerde prijsniveau (tabel 5.1). De suikerproduktie per ha blijft volgens de oogstramingen op het niveau van vorig jaar doordat de lagere kg-opbrengsten gecompenseerd worden door een hoger suikerpercentage.

Als gevolg van deze ontwikkelingen lopen de geldopbrengsten per ha in de kleigebieden aanmerkelijk terug (-11%). In de Veenkoloniën dalen de geldopbrengsten per ha eveneens, maar veel gematigder omdat vrijwel geen vrije produkten in het bouwplan voorkomen. Ook de daling van de graanopbrengsten is in dat gebied geringer omdat de fysieke produktie vorig jaar al aan de lage kant was. De kg-opbrengsten van de fabrieksaardappelteelt liggen evenals vorig jaar op een vrij hoog niveau. De geldopbrengsten per ha fabrieksaardappelen zullen niet veel afwijken doordat de lagere minmumprijs (-2%) enigszins gecompenseerd wordt door een iets lager inhoudingspercentage.

Aan de kostenkant is de prijsstijging van de produktiemiddelen gering. Meststoffen (+9%) en arbeid zijn wel belangrijk in prijs gestegen. Pootgoed werd daarentegen veel goedkoper. In het volume van de produktiemiddelen doen zich geen belangrijke ontwikkelingen voor. Naar verwachting zal de jaarlijkse besparing op

bewerkingskosten de normale trend volgen. Alleen in het Noordelijk kleigebied zal door de moeilijke pootaardappeloogst de besparing geringer zijn. In totaal zijn de kosten per ha slechts in beperkte mate (+ 1%) gewijzigd.

Voor alle akkerbouwgebieden wordt over 1985/86 gemiddeld een netto-tekort verwacht. Voor de klei-akkerbouwgebieden zullen de bedrijfsuitkomsten aanmerkelijk verslechteren: voorzien wordt een daling van de opbrengsten/kostenverhouding op de grotere bedrijven met 13% tot 85%. De arbeidsopbrengst per ondernemer zal daarmee met ca. f 35.000,- terugvallen tot een niveau dat in het verleden nog niet veel is voorgekomen. Ook voor de Veenkoloniën wordt een daling van de bedrijfsuitkomsten voorzien. Doordat deze daling veel geringer is dan in de kleigebieden zal de arbeidsopbrengst in de Veenkoloniën evenals vorig boekjaar op een hoger niveau liggen dan in de kleigebieden.

De bedrijfsuitkomsten van de kleinere bedrijven vertonen dezelfde ontwikkeling als die van de grotere, zij het op een aanmerkelijk lager niveau. Voor de kleinere bedrijven in de kleigebieden zal naar verwachting geen beloning voor de ingezette arbeid overblijven.

- Rundveehouderijbedrijven

In 1984/85 zijn de bedrijfsuitkomsten van de melkveehouderijbedrijven op het door de extreem slechte weersomstandigheden lage niveau van het voorgaande jaar gebleven. Dat was vooral te wijten aan de ingevoerde quotumregeling en in mindere mate aan de tegengevallen ruwvoederwinning. De melkproduktie per ha verminderde ruim 6%. De uitstoot van melkvee bedroeg eveneens 6% terwijl de melkgift per koe nagenoeg onveranderd bleef. Onder invloed van de superheffing was de melkprijs ruim 1,5% lager. De quotumoverschrijding kwam gemiddeld overeen met f 1,- per 100 kg van de totale hoeveelheid afgeleverde melk. Zowel de opbrengsten (-8%) als de kosten (-6%) liepen per ha fors terug. De meegevalen kostenontwikkeling was vrijwel geheel te verklaren uit de zeer scherp gedaalde bijkomende voederkosten per koe (-15%). Het krachtvoeder werd 13% goedkoper ten opzichte van de hoge noteringen in het voorgaande jaar. Een uitzondering voor de voederkostenontwikkeling geldt voor het Zuidelijk zandgebied waar deze kosten vrijwel onveranderd bleven door de slechte ruwvoederverziening (snijmais).

Door de ingevoerde quotumregeling is de bruto-productiviteitsontwikkeling ca. 3% achteruitgegaan. Hierbij is nog geen rekening gehouden met mogelijke neveneffecten op de ruilvoetontwikkeling.

De bedrijfsuitkomsten over 1985/86 staan evenals vorig jaar onder invloed van de ingestelde beleidsmaatregelen. De quotumregeling per bedrijf, die 1% is aangescherpt, moet uitmonden in een vermindering van de nationale melkproduktie t.o.v. 1983 met 7,6%.

De weersomstandigheden in 1985 bezorgden de melkveehouders in het algemeen een meevallende ruwvoederwinning met een goede kwaliteit kuilgras en vrij goede snijmaisopbrengsten. Mede door de ingekrompen melkveestapel is een ruime hoeveelheid droge stof per melkoe aanwezig voor de winterperiode. De melkgift per koe is in de weideperiode met ruim 5% toegenomen bij een 4% lagere melkveebezetting. Verwacht wordt dat de melkgift per koe ook gedurende de stalperiode iets hoger zal zijn dan vorig jaar. Naar het zich laat aanzien zal deze ontwikkeling gecompenseerd worden door een toenemende uitstoot van melkvee. Voorzien wordt dat onder invloed van de gunstige voedersituatie de doelstelling van verdere produktievermindering dit boekjaar nog niet gerealiseerd wordt en dat de melkaanvoer per saldo gelijk blijft.

Voor 1985/86 wordt een stijging van de geldopbrengsten per ha geraamd van 2%. De melkproduktie per ha blijft gelijk aan die van vorig jaar terwijl de netto-melkprijzen ruim 1% zullen oplopen. Verwacht wordt dat op een groter aantal bedrijven superheffing zal zijn verschuldigd (gem. 2% van de melkprijs). De omzet en aanwas per koe stijgt met 7% door de verbeterde veeprijzen. Dat geldt in het bijzonder voor nuchtere kalveren (+14%).

De ontwikkeling van de kosten wordt beheerst door de fors gedaalde bijkomende voederkosten. Het krachtvoeder zal na de sterke prijsdaling in het voorgaande jaar dit jaar nog eens ca. 7% goedkoper worden. Hiertegenover staan o.a. hogere prijzen voor stikstof (+ 11%) en arbeid (+ 6%). Bovendien worden de vaste kosten per resterende koe hoger. Verwacht wordt dat de totale kosten per ha per saldo vrijwel gelijk zullen blijven aan die van vorig jaar.

De arbeidsopbrengst per ondernemer verbetert in 1985/86 op de grotere weidebedrijven gemiddeld met ca. f 9000,- (tabel 4.1). In alle gebieden blijft het bedrijfsresultaat negatief. Gemiddeld zullen de kosten voor 91% door opbrengsten worden gedekt. Voor de gemengde bedrijven met overwegend rundvee wordt eenzelfde ontwikkeling voorzien als voor de weidebedrijven.

Op de kleinere bedrijven met rundvee (ca. 115 sbe) liggen de bedrijfsuitkomsten als regel op een niveau dat minder dan de helft bedraagt van dat op de grotere bedrijven (ca. 250 sbe).

- Intensieve veehouderij

In tabel 4.2 is een overzicht gegeven van de bedrijfsuitkomsten in verschillende takken van intensieve veehouderij, uitgedrukt in arbeidsopbrengst per dier per jaar.

Voor varkens en leghennen is het prijsverloop wisselvallig en onzeker. Bij het bepalen van de verwachte gemiddelde opbrengstprijzen voor het gehele boekjaar is rekening gehouden met mogelijke prijsindicaties voor de komende maanden voor zover die op dit moment aannemelijk geacht kunnen worden. Door de onzekere prijsontwikkeling in de rest van het boekjaar en de grote invloed

van relatief kleine prijsveranderingen kunnen de werkelijke uitkomsten dus nog sterk wijzigen. Evenals in de rundveehouderij zijn herwaarderingsverschillen tussen begin- en eindbalans buiten de resultatenrekening geboekt en maken geen deel uit van de arbeidsopbrengst.

In de eerste helft van het boekjaar 1985/86 zijn de opbrengstprijzen van varkensvlees gelijk gebleven aan die van vorig jaar. Voor het tweede halfjaar worden lagere prijzen voorzien als gevolg van het toenemende EG-aanbod (jaarbasis -3%). De biggen vertonen een overeenkomstige prijsontwikkeling als de varkensvleesprijzen zij het op een lager niveau onder invloed van het biggenoverschot. De eierprijzen zijn de eerste helft van het lopende boekjaar verder ingezakt. Voor de komende maanden wordt enig prijsherstel voorzien (jaarbasis -2%). In het sinds vorig jaar stabiele niveau van de slachtkuikensprijzen lijkt de laatste maanden een kentering te komen (jaarbasis -2%).

De daling van de krachtvoederprijzen, die begin 1984 inzet- te, heeft zich tot op heden vrijwel onafgebroken voortgezet. Voor de rest van het boekjaar is rekening gehouden met een stabilisatie op het sterk verlaagde prijsniveau (varkensvoerders -8%, pluimveevoerders -7%).

Niettegenstaande de teruglopende tendens in de opbrengst- prijzen van varkens en pluimvee worden voor 1985/86, door het relatief goedkope krachtvoeder, betere resultaten voorzien. Het resultaatniveau van leghennen ligt echter duidelijk onder dat van varkens en slachtkuikens. De opbrengsten/kostenverhouding zal naar verwachting voor fokzeugen, mestvarkens, leghennen en slachtkuikens op resp. 97%, 101%, 94% en 101% uitkomen.

Ter oriëntering over het niveau van de bedrijfsuitkomsten zij nog vermeld dat in het geval van een gespecialiseerde bedrijfsopzet één arbeidskracht bij benadering een dagtaak heeft bij een gemiddeld aanwezige produktieomvang van 110 fokzeugen, 1100 mestvarkens, 15000 leghennen of 50.000 slachtkuikens (490.000 kg afgeleverd gewicht per jaar).

5. Ingecalculeerde prijzen en de invloed van prijswijzigingen op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1985/86

De in tabel 4.1 en de bijlagen weergegeven arbeidsopbrengst per ondernemer voor 1985/86 is, zoals gezegd, zoveel mogelijk afgestemd op actuele prijzen en hoeveelheden van de produkten en produktiemiddelen. Voor zover de ontwikkeling nog niet bekend is, is van genormaliseerde produktieomstandigheden uitgegaan.

Van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen zijn de ingecalculeerde landelijk gemiddelde prijzen voor 1985/86 in tabel 5.1 opgenomen. Van gebied tot gebied kunnen deze prijzen echter kleine verschillen vertonen op grond van geconstateerde afwijkingen in de bedrijfsboekhoudingen van de afgelopen jaren. In deze tabel is ook opgenomen de in rekening gebrachte prijsontwikkeling in 1985/86 t.o.v. 1984/85.

In tabel 5.2 is de invloed vermeld van mogelijke prijswijzigingen van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen op de berekende arbeidsopbrengst in de verschillende gebieden. Deze invloed op het bedrijfsresultaat is aangegeven per procent prijswijziging. Voor de produkten, en met name voor de vrije produkten, zijn deze wijzigingen in het algemeen van grotere betekenis dan die voor de produktiemiddelen welke een stabielere prijsverloop vertonen.

Voor de belangrijkste vrije akkerbouwprodukten is in tabel 5.1 het verschil vermeld van de prijzen die gebaseerd zijn op de actuele marktontwikkeling t.o.v. de genormaliseerde prijzen (consumptieaardappelen - 40%, pootaardappelen -23% en uien -52%). Dit betekent dat, indien de prijzen van de vrije akkerbouwprodukten inderdaad op het verwachte niveau voor het verkoopseizoen 1985/86 uitkomen, de gemiddelde resultaten op de akkerbouwbedrijven in de kleigebieden ver beneden die bij genormaliseerde prijzen zullen liggen. Deze verschillen in arbeidsopbrengst per ondernemer (tabel 4.1) t.o.v. die bij genormaliseerde prijzen bedragen (afgerond) als volgt:

Noordelijk kleigebied	f -37.000,-
Centraal kleigebied	f -65.000,-
Zuidwestelijk kleigebied	f -53.000,-
Veenkoloniën	f 0,-
Kleinere bedrijven in de kleigebieden	f -22.000,-
Kleinere bedrijven in de Veenkoloniën	f 0,-

Indien de in de prognose opgenomen prijzen afwijken van de prijsontwikkeling in de rest van het seizoen kan de prognose met behulp van de gegevens in de tabellen 5.1 en 5.2 worden bijgesteld.

Tabel 5.1 Landelijke prijsontwikkeling in 1985/86 (incl. BTW)

	1984/85	1985/86	Prijswijziging 1985/86 t.o.v. 1984/85
	gld.	gld.	%
Producten:			
Tarwe 1)	51,25	48,75	- 5
Gerst 1) 2)	56,-	52,-	- 8
Haver 1)	50,-	44,50	- 11
Rogge 1)	51,50	47,50	- 8
Koolzaad	123,-	118,-	- 4
Suikerbieten (suikergeh.16,0%)	126,-	125,-	- 1
Fabriksaardapp.(400 gr. owg)	14,60	14,30	- 2
Consumptieaardappelen 3)	17,50	14,- (23,50)	- 20 (+34)
Pootaardappelen 3)	49,-	40,- (52,-)	- 18 (+ 6)
Zaaiuien 3)	12,-	11,- (23,-)	- 8 (+92)
Graszaad 3)	289,-	300,- (290,-)	+ 4 (0)
Melk (vetgehalte 4,20%)	74,80	75,50	+ 1
Omzet en aanwas rundvee			+ 7
Varkenshouderij			- 3
Consumptieeieren	14,-	13,75	- 2
Slachtkuikens	2,35	2,30	- 2
Produktiemiddelen:			
Arbeid	26,-	27,50	+ 6
Werktuigen			+ 4
Werk door derden			+ 2
Gewasbeschermingsmiddelen			- 3
Krachtvoeder rundvee	50,75	47,25	- 7
Krachtvoeder varkens	63,-	58,-	- 8
Krachtvoeder pluimvee			- 7
Ruwvoeder			+ 4
Stikstofmeststoffen	1,47	1,63	+ 11
Fosfaatmeststoffen	1,42	1,53	+ 8
Pacht			+ 3
Invest. moderne gebouwen			+ 1
Energie			+ 1
Rentevoet (netto)			0
Algemene kosten			+ 2

1) Incl. zaaigran.

2) Incl. brouwgerst.

3) Tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen van vrije produkten.

Tabel 5.2 Invloed in gld. per procent prijswijziging op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1985/86

Akkerbouw	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven		
	Noordel. klei-gebied	Centraal klei-gebied	Zuidwest. klei-gebied	Veen-kolo-niën	Klei-gebieden	Veen-kolo-niën
Produkten:						
Tarwe	552(1128)	358(723)	448(934)	108(224)	178(372)	19(38)
Gerst	69(146)		45(81)	28(58)	32(64)	12(25)
Suikerbieten	517	632	611	670	262	299
Fabrieks aardapp.	28			1168		653
Cons.aardapp. 1)	139(590)	790(3239)	942(4132)	24(165)	427(1914)	
Pootaardapp. 1)	1487(2780)	1192(2360)	146(281)	248(670)	35(70)	69(187)
Zaaiuien 1)	29(122)	175(677)	218(1051)		120(547)	
Graszaad 1)	26	65	84	53	34	
Graanstro 1)	65	17	35	28	20	9
Produktiemiddelen:						
Arbeid	399	297	277	152	142	144
Werktuigen	593	568	463	396	281	206
Werk door derden	308	259	292	203	171	112
Gewasbesch.midd.	247	273	271	298	115	129
Pootgoed	220	229	147	196	86	95
Stikstof	141	112	149	164	71	71
Fosfaat	50	58	60	56	26	27
Grond en gebouwen	559	594	439	364	212	163
Rundveehouderij						
	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven		
	Nrd.klei-en veen-weide-gebied	Westel. weide-gebied	Weide-bedr., zand-gebieden	Gemengde bedrijven, zand-gebieden	Weide-bedrij-ven	Gemengde bedrij-ven
Produkten:						
Melk	2646	2611	2483	1691	1103	982
Omzet en aanwas rundvee	394	435	481	368	240	240
Varkenshouderij	6	55	217	788	79	424
Produktiemiddelen:						
Arbeid	389	451	380	451	205	283
Werktuigen	406	367	388	316	187	220
Werk door derden	77	62	77	72	45	58
Krachtvoer rundvee	631	706	588	432	288	266
Ruwvoer rundvee	192	222	244	193	80	49
Krachtvoer varkens	5	48	161	540	62	267
Stikstof	173	127	141	106	68	69
Grond en gebouwen	426	415	378	353	177	184

1) Uitgaande van genormaliseerde prijzen (tabel 5.1)

( ) Per f 1,- prijswijziging.

6. Ontwikkeling opbrengstprijzen, prijzen produktiemiddelen en produktiviteit

Met behulp van gegevens uit de bedrijfsboekhoudingen is per groep van bedrijven nagegaan hoe van jaar tot jaar de ontwikkeling is geweest in de opbrengstprijzen van de produkten, de prijzen van de produktiemiddelen, de bruto- produktiviteit en de opbrengsten/kostenverhouding. Uit deze regionale gemiddelden zijn landelijke gemiddelden berekend voor de grotere akkerbouwbedrijven en weidebedrijven. De gemengde bedrijven met overwegend rundvee zijn niet onder de weidebedrijven opgenomen omdat bij dit bedrijfstype vrij veel varkens voorkomen. Voor de kleinere bedrijven zijn dergelijke becijferingen niet gegeven. In het algemeen is op de kleinere bedrijven de ontwikkeling van de ruilvoet iets slechter en van de bruto- produktiviteit iets beter dan die op de grotere bedrijven 1).

Het verloop van de ontwikkeling in kosten en opbrengsten is gegeven in tabel 6.1.

De prijsontwikkeling van de produkten op de akkerbouwbedrijven staat onder invloed van de sterk fluctuerende opbrengstprijzen van de vrije produkten. Indien de in tabel 5.1 vermelde opbrengstprijzen van deze produkten in het boekjaar 1985/86 gerealiseerd worden, zullen de produkten, landelijk gezien en met inbegrip van marktordeningsprodukten, gemiddeld ca. 7,5% in prijs dalen t.o.v. het sterk teruggelopen niveau van vorig jaar. De stijging op basis van genormaliseerde prijzen in 1985/86 wordt veroorzaakt doordat de genormaliseerde prijzen voor de meeste vrije produkten aanmerkelijk hoger liggen dan de gerealiseerde en nog te verwachten opbrengstprijzen (tabel 5.1). Op de weidebedrijven wordt een stijging in de opbrengstprijzen voorzien van 1%.

Verwacht wordt dat de produktiemiddelen in 1985/86 op de akkerbouwbedrijven gemiddeld 1% en op de weidebedrijven gemiddeld 1,5% duurder zullen worden. De sterkste prijsstijging doet zich voor bij kunstmest en de sterkste prijsdalingen bij krachtvoer en pootgoed.

De bruto- produktiviteit in tabel 6.1 geeft de ontwikkeling aan van de hoeveelheden produkt in verhouding tot die van de produktiemiddelen. Hierin komen tevens tot uitdrukking veranderingen in intensivering en bouwplansamenstelling. Een nadere specificatie van de volume-ontwikkeling in 1985/86 is gegeven in tabel 6.2.

Op de grotere akkerbouwbedrijven is de bruto- produktiviteit in 1984/85 met 17% verbeterd. Dat tegen de achtergrond van het

1) Publikatie no. 3.102 en 3.109.

Tabel 6.1 Landelijke ontwikkeling prijzen en produktiviteit op grotere bedrijven (in % van het voorgaande jaar)

	Prijzen produkten	Prijzen produktie- middelen	Bruto- produk- tiviteit 3)	Opbrengsten/ kosten- verhouding 4)
Akkerbouwbedrijven				
1975/76	+ 43,7	+ 13,5	- 10,7	+ 13,0
1976/77	+ 16,1	+ 10,0	+ 8,1	+ 14,0
1977/78	- 31,5	+ 8,7	- 5,1	- 40,2
1978/79	- 1,3	+ 0,1	+ 12,8	+ 11,2
1979/80	+ 5,7	+ 2,1	- 2,5	+ 0,9
1980/81	+ 8,6	+ 5,2	+ 2,1	+ 5,4
1981/82	+ 4,4	+ 7,4	+ 7,6	+ 4,5
1982/83	- 4,9	+ 5,4	+ 8,1	- 2,5
1983/84	+ 51,4	+ 2,6	- 17,9	+ 21,1
1984/85 1)	- 31,0	+ 5,2	+ 17,3	- 23,1
1985/86 2)	- 7,5 (+7,0)	+ 1,0	- 3,0	- 11,5 (+3,0)

Weidebedrijven

1975/76	+ 11,2	+ 9,4	+ 1,6	+ 3,3
1976/77	+ 5,1	+ 10,3	- 3,5	- 8,1
1977/78	+ 7,7	+ 0,5	+ 5,5	+ 13,1
1978/79	- 0,8	+ 0,4	+ 4,0	+ 2,8
1979/80	+ 1,7	+ 7,9	- 3,0	- 8,6
1980/81	- 0,2	+ 5,5	+ 5,2	- 0,5
1981/82	+ 11,4	+ 8,1	+ 3,0	+ 6,1
1982/83	+ 3,5	+ 4,2	+ 1,0	+ 0,3
1983/84	+ 1,7	+ 4,4	- 0,8	- 3,3
1984/85 1)	- 2,8	- 2,2	- 1,3	- 1,9
1985/86 2)	+ 1,0	+ 1,5	+ 2,5	+ 2,0

1) Voorlopig.

2) Prognose; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen voor vrije produkten.

3) De bruto-productiviteit is de resultante van de ontwikkeling in de hoeveelheden produkt (bruto-productie) t.o.v. de hoeveelheden produktiemiddelen (bruto-input).

4) De opbrengsten/kostenverhouding is de resultante van de ontwikkeling in de verhouding tussen de prijzen van de produkten enerzijds en in de prijzen van de produktiemiddelen en de bruto-productiviteit anderzijds.

Tabel 6.2 Volume-ontwikkeling in 1985/86 op grotere bedrijven

Akkerbouw	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest- klei- gebied	Veen- koloniën
Kg-opbrengst per ha (oogst 1985)				
Wintertarwe	6150	7100	7450	5500
Zomergerst	4950		5900	
Haver	5200			5150
Suikerbieten	45500	55000	52800	45000
Fabr. aardappelen (400 owg)	40000			43500
Cons. aardappelen	36000	54500	45500	
Pootaardappelen	35000	36000	33500	25500
Zaaiuien	38000	42200	45000	

Wijziging kg-opbrengst per ha (in % van vorig jaar)

Wintertarwe	- 16	- 17	- 17	- 1
Suikerbieten	- 11	- 11	- 11	- 1
Fabr. aardappelen				0
Cons. aardappelen	+ 3	- 3	0	
Pootaardappelen	+ 6	+ 2	- 4	+ 18
Zaaiuien		0	+ 10	

Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)

Produkten	+ 2,0	- 3,5	- 6,5	- 0,5
Produktiemiddelen	+ 2,5	- 0,5	- 0,5	- 0,5

Rundveehouderij	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Westelijk weide- gebied	Weide- bedrijven, zand- gebieden	Gemengde bedrij- ven
-----------------	---	-------------------------------	---	----------------------------

Kg melk per koe	5650	5650	5700	5600
-----------------	------	------	------	------

Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)

Melk	+ 0,5	+ 0,7	+ 0,3	+ 0,5
Produkten (totaal)	0	0	- 0,5	0
Voederverbruik rundvee	0	- 2,0	- 8,5	- 6,0
Produktiemiddelen (totaal)	- 1,0	- 2,5	- 4,0	- 1,5

door de weersomstandigheden veroorzaakte lage kg-opbrengsten-niveau in het voorgaande jaar. Voor het lopende boekjaar 1985/86 wordt een achteruitgang van de bruto-productiviteitsontwikkeling voorzien onder invloed van de sterk verminderde kg-opbrengsten van wintertarwe. Ter oriëntatie kan worden vermeld dat vooral de kg-opbrengsten van granen (-10%) en van pootaardappelen (+ 20%) afwijken van het genormaliseerde niveau. Gemiddeld liggen de geogste kg-opbrengsten van de gewassen iets onder het normale niveau. Landelijk gezien wordt de akkerbouwproduktie per ha ca. 3% lager geraamd. De inzet van produktiemiddelen verandert daarbij weinig t.o.v. vorig jaar zodat de ontwikkeling van de bruto-productiviteit met 3% achteruitgaat.

De bruto-productiviteit op de grotere weidebedrijven, die normaliter met ca. 1,5% per jaar verbetert, is onder invloed van de quotumregeling in 1984/85 bijna 1,5% verslechterd. In het lopende boekjaar wordt, ondanks de teruglopende melkveebezetting, een gelijkblijvende bruto-productie per ha voorzien. Mede als gevolg van de meevallende ruwvoederwinning wordt een vermindering van de hoeveelheid kosten geraamd van 2,5%. Deze ontwikkeling betekent een verbetering van de bruto-productiviteit met eveneens 2,5%. Gezien de ongunstige volume-ontwikkeling in de twee voorgaande jaren heeft de melkveehouderij wel een achterstand opgelopen in de normale trend van het produktiviteitsniveau.

De opbrengsten/kostenverhouding zal in 1985/86 als resultaat van de verwachte ontwikkeling in prijzen en produktiviteit op de klei-akkerbouwbedrijven gemiddeld 13% achteruitgaan (ruilvoet -9,5%). Voor de Veenkoloniën bedraagt deze achteruitgang 3%, hetgeen volledig te verklaren is uit hogere prijzen van produktiemiddelen. Op de weidebedrijven wordt een verbetering in de opbrengsten/kostenverhouding voorzien met 2% (ruilvoet -0,5%).

7. Ondernemersinkomen

In het voorgaande is de ontwikkeling in de rentabiliteit gegeven aan de hand van de begrippen netto-overschot en arbeidsopbrengst waarbij het BEDRIJF centraal staat. Daarnaast kan een indruk worden gegeven van de ontwikkeling in het inkomen waarbij de positie van de ONDERNEMER als persoon centraal staat. Het ondernemersinkomen omvat naast de arbeidsopbrengst per ondernemer de niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen en incidentele bedrijfsopbrengsten. De niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen is samengesteld uit de som van de berekende rente over de waarde van de gehele bedrijfsinventaris en de berekende pacht voor grond en gebouwen in eigendom, verminderd met de som van de betaalde rente voor leningen, afschrijving op bedrijfsgebouwen in eigendom en van eigenaarslasten.

De verschillen tussen ondernemersinkomen en arbeidsopbrengst berusten voornamelijk op verschillen in de grootte en het aandeel van het eigen vermogen in verhouding tot het totale bedrijfsvermogen. Opgemerkt kan worden dat de bedrijfsuitkomsten in de vorm van netto-overschot en arbeidsopbrengst per ondernemer voor de beoordeling van de rentabiliteit daardoor een beter uitgangspunt vormen in verband met de betere onderlinge vergelijkbaarheid van de bedrijfsuitkomsten en dus ongeacht wie het vermogen heeft verschaft.

Het ondernemersinkomen in tabel 7.1 ligt gemiddeld op een hoger niveau dan de arbeidsopbrengst per ondernemer in tabel 4.1. De ontwikkeling van de verschillen daartussen loopt voor de verschillende gebieden uiteen. Op de grotere klei-akkerbouwbedrijven bedroeg dat verschil in 1983/84 ca. f 14.000,- tot f 27.000,-. Op de grotere en kleinere weidebedrijven en de bedrijven in de Veenkoloniën lag dat bedrag op ca. f 10.000,- tot f 16.000,-. In 1984/85 is het verschil in het algemeen weinig veranderd. Ook voor 1985/86 worden weinig wijzigingen verwacht in het verschil tussen ondernemersinkomen en arbeidsopbrengst.

Tabel 7.1 Gemiddeld ondernemersinkomen in gld. per bedrijf

Akkerbouw	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Noordelijk klei-gebied	Centraal klei-gebied	Zuidwest. klei-gebied	Veen-koloniën	Klei-gebieden	Veen-koloniën
1980/81	37900	77200	82300	29100	29200	15200
1981/82	55000	94700	100700	53400	34400	29000
1982/83	80700	87200	75000	52000	26500	26900
1983/84	95400	196000	183000	39600	71400	9200
1984/85 1)	68000	57000	57000	61000	21000	27000
1985/86 2)	30000	23000	25000	55000	1000	21000

Rundveehouderij	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Nrd.klei-en veen-weide-gebied	Westelijk weide-gebied	Weide-bedr., zand-gebieden	Gemengde bedrij-ven	Weide-bedrij-ven	Gemengde bedrij-ven
1980/81	35400	28900	31800	14500	18400	13600
1981/82	53300	39200	53800	48100	23600	18700
1982/83	57000	43200	55500	48400	22000	14300
1983/84	50300	35300	53800	36100	16400	11800
1984/85 1)	45000	40000	41000	37000	14000	14000
1985/86 2)	52000	50000	54000	43000	20000	15000

Tabel 8.1 Gemiddelde bedrijfsreserveringen in gld. per jaar

	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven	
	Akkerbouw bedrijven, klei-gebieden	Akkerbouw bedrijven, veen-koloniën	Weide-bedrijven	Akker-bouwbe-drijven	Weide-bedrij-ven
1980/81	27000	-6000	-4000	-2000	-10000
1981/82	40000	15000	15000	4000	-2000
1982/83	14000	10000	22000	-4000	-1000
1983/84	101000	5000	10000	15000	-10000
1984/85 1)	-20000	16000	4000	-13000	-10000
1985/86 2)	-70000	8000	10000	-30000	-5000

1) Voorlopig.

2) Prognose. Akkerbouw bij actuele opbrengstprijzen van vrije produkten.

8. Bedrijfsreserveringen

Uitgaande van het ondernemersinkomen in tabel 7.1 kunnen de besparingen worden berekend. Het ondernemersinkomen dient daartoe vermeerderd te worden met de niet-uitbetaalde arbeidskosten voor meewerkende gezinsleden en het inkomen van buiten het bedrijf en vervolgens deze som (totaal gezinsinkomen) te verminderen met de betaalde persoonlijke belastingen, de betaalde premies voor volksverzekeringen en de gezinsbestedingen. Vermogenswinsten als gevolg van prijsstijgingen vallen hier buiten.

Er bestaat een samenhang tussen bedrijfsuitkomsten, besparingen en bedrijfsomvang 1). Voor akkerbouwbedrijven is een hoger niveau van bedrijfsuitkomsten noodzakelijk om dezelfde besparingen te kunnen realiseren dan op overeenkomstige weidebedrijven. Dat staat hoofdzakelijk in verband met de lagere berekende arbeidskosten op de akkerbouwbedrijven.

De besparingen zijn niet uitsluitend bestemd voor het bedrijf maar moeten tevens dienen als voorziening voor toekomstige inkomensbehoeften en persoonlijke risico's in verband met ouderdom, ziekte, invaliditeit en sterfte. In het algemeen worden door agrarische ondernemers weinig van dergelijke voorzieningen getroffen en houdt men de besparingen bij voorkeur in het bedrijf. Met het oog echter op de verschillende doeleinden in de persoonlijke en zakelijke sfeer zijn de besparingen gesplitst in gezinsreserveringen en bedrijfsreserveringen.

De gezinsreserveringen zijn gesteld op 15% van de totale arbeidsvergoeding van ondernemer en gezinsleden. Dat percentage stemt ongeveer overeen met het aandeel in de loonsom voor collectieve voorzieningen van werknemers verhoogd met een toeslag voor particuliere voorzieningen. In 1984/85 bedroegen de aldus berekende gezinsreserveringen op grotere akkerbouw- en weidebedrijven resp. f 10.500,- en f 16.000,-.

De bedrijfsreserveringen, die overblijven na aftrek van de gezinsreserveringen, zijn bestemd voor versterking van de financieringsgrondslag van het bedrijf, de bedrijfsontwikkeling en het opvangen van de financiële gevolgen bij bedrijfsopvolging. De bedrijfsreserveringen geven een aanduiding voor de continuïteitsmogelijkheden van het bedrijf.

Het niveau van de bedrijfsreserveringen kan worden gezien tegen de achtergrond van het bedrijfsvermogen. Als gevolg van vooral de hoge grondprijzen loopt het bedrijfsvermogen op eigendomsbedrijven en pachtbedrijven sterk uiteen. Op de grotere akkerbouwbedrijven bedroeg het geïnvesteerde bedrijfsvermogen in 1983/84 f 1.530.000,- op eigendomsbedrijven tegenover f 570.000,-

1) Publikatie no. 3.82 en Mededelingen no. 199.

op pachtbedrijven; op de grotere weidebedrijven lagen deze cijfers op resp. f 1.270.000,- en f 675.000,-. Uit onderzoek is gebleken dat de mate van eigendom en pacht nauwelijks of niet van invloed is op het niveau van besparingen en bedrijfsreserveringen. Op eigendomsbedrijven is het echter aannemelijk de doelstelling met betrekking tot het niveau van vermogensvorming hoger te stellen dan op pachtbedrijven.

Omdat nog slechts een gedeelte van de bedrijfsboekhoudingen over 1984/85 is uitgewerkt, en 20% daarvan ook geen financieeringsboekhouding heeft, zijn uit het oogpunt van betrouwbaarheid verschillende groepen bedrijven in tabel 8.1 samengevoegd. De gemiddelde bedrijven zijn buiten beschouwing gelaten.

De bedrijfsreserveringen vertonen vooral op de klei-akkerbouwbedrijven van jaar op jaar een wisselend beeld onder invloed van de opbrengstprijzen voor de vrije produkten. Verder zijn de reserveringen onderhevig aan grote verschillen in belastingbetalingen over voorgaande jaren. In jaren met negatieve bedrijfsreserveringen brengen de bedrijven vaak onvoldoende op om de gezinsbestedingen te dekken terwijl de armslag voor het versterken van de bedrijven volledig ontbreekt.

In 1985/86 worden alleen op de grotere weidebedrijven en op de grotere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën positieve bedrijfsreserveringen verwacht. De sterk negatieve bedrijfsreserveringen in de klei-akkerbouw staan onder invloed van de verwachte slechte bedrijfsuitkomsten en de hoge belastingverplichtingen over 1983/84. Over een langere periode gezien konden zowel op de grotere akkerbouwbedrijven als de grotere weidebedrijven gemiddeld in de afgelopen jaren bedrijfsreserveringen worden gerealiseerd waardoor de bedrijfscontinuïteit positief kon worden beoordeeld. Op de kleinere bedrijven is de situatie ongunstiger. Op de kleinere bedrijven zijn de bedrijfsreserveringen in de afgelopen jaren gemiddeld negatief geweest en wordt de financiële weerstandskracht op langere termijn verzwakt.

Bijlagen

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Noordelijk kleigebied

I Algemene gegevens	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig		Prognose
					1984/85	1985/86	1
Cultuurgrond (ha)	59,10	60,80	65,80	57,80	59,50	62,00	
Grondgebruik in % van bouwland							
granen	53	49	48	49	49	45	
aardappelen	18	18	17	18	20	20	
suikerbieten	17	17	17	16	17	16	
overige	12	16	18	17	14	16	
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,9	1,9	1,8	1,7	1,7	1,7	
Productie in sbe	290	308	321	294	316	345	
II Resultaten in gld. per ha							
Granen	1466	1560	1767	1926	1761	1285	
Aardappelen	1804	1910	1987	2675	2652	2535	(3335)
Suikerbieten	997	956	1068	875	1014	1040	
Ov. marktbaar gewassen	766	857	1014	851	693	800	(760)
Veehouderij en div. opr.	171	189	194	228	137	135	
Totaal opbrengsten	5204	5472	6030	6555	6257	5795	(6555)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1354	1411	1358	1594	1609	1700	
Werktuigen	979	1036	1019	1088	1134	1195	
Werk door derden	513	430	425	485	508	620	
Gewasbeschermingsmiddelen	330	348	357	450	467	500	
Meststoffen	408	448	485	445	518	515	
Zaaizaad en pootgoed	497	456	451	488	700	615	
Grond en gebouwen (pachtbasis)	899	964	1053	1084	1095	1125	
Overige kosten	585	578	594	575	545	575	
Totaal kosten	5565	5671	5742	6209	6576	6845	
Netto-overschot	-361	-199	288	346	-319	-1050	(-290)
III Arbeidsopbrengst ondernemer							
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	21800	34200	64000	68300	40000	5000	(42000)
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	24100	36400	60000	62600			
1) Vrije produkten bij actuele opbrengstprijzen; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen.							

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Centraal kleigebied

I Algemene gegevens	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig 1984/85	Prognose 1985/86 1)
	Cultuurgrond (ha)	41,20	42,80	41,20	43,45	43,80
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	27	25	23	27	28	27
aardappelen	30	30	30	32	30	31
suikerbieten	26	25	22	25	25	23
overige	17	20	20	19	17	19
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,7	1,7	1,5	1,6	1,6	1,6
Productie in sbe	259	290	274	285	291	284
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	913	946	973	1163	1224	920
Aardappelen	3257	3907	3638	6368	4073	3465 (4945)
Suikerbieten	1802	1760	1906	1525	1789	1575
Ov. marktbaar gewassen	1207	1341	1306	1589	1017	980 (1185)
Veehouderij en div. opr.	214	261	392	203	216	195
Totaal opbrengsten	7393	8215	8215	10848	8319	7135 (8820)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1781	1874	1865	1890	1913	2020
Werktuigen	1172	1318	1207	1341	1451	1415
Werk door derden	536	535	642	599	676	645
Gewasbeschermingsmiddelen	430	472	486	604	661	680
Meststoffen	422	478	541	497	574	610
Zaaizaad en pootgoed	577	593	624	699	970	770
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1176	1343	1339	1345	1438	1480
Overige kosten	725	818	902	770	812	835
Totaal kosten	6819	7431	7606	7745	8495	8455
Netto-overschot	574	784	609	3103	-176	-1320 (365)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer	64500	73400	71400	173800	42000	5000 (70000)
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	60400	65700	54700	161300		
1) Vrije produkten bij actuele opbrengstprijzen; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen.						

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Zuidwestelijk kleigebied

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig		Prognose
					1984/85	1985/86 1)	
I Algemene gegevens							
Cultuurgrond (ha)	51,70	51,00	49,10	48,00	51,50	52,00	
Grondegebruik in % van bouwland							
granen	34	32	30	33	33	32	
sardappelen	20	19	22	23	22	22	
suikerbieten	20	21	21	20	19	20	
overige	26	28	27	24	26	26	
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	
Productie in sbe	262	261	271	269	285	284	
II Resultaten in gld. per ha							
Granen	1088	1156	1277	1266	1420	1085	
Aardappelen	1688	2210	1889	4158	1806	1470 (2375)	
Suikerbieten	1290	1252	1359	1289	1272	1335	
Ov. marktbaar gewassen	1303	1373	1372	1858	1563	1390 (1645)	
Veehouderij en div. opr.	307	360	350	429	352	355	
Totaal opbrengsten	<u>5676</u>	<u>6351</u>	<u>6247</u>	<u>9000</u>	<u>6413</u>	<u>5635 (6795)</u>	
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1406	1490	1633	1763	1696	1740	
Werktuigen	914	963	925	1001	1005	1010	
Werk door derden	504	525	585	554	648	635	
Gewasbeschermingsmiddelen	358	419	479	496	557	590	
Meststoffen	423	486	569	620	542	620	
Zaaizaad en pootgoed	394	372	445	513	647	540	
Grond en gebouwen (pachtbasis)	705	730	814	923	859	960	
Overige kosten	572	610	610	628	623	615	
Totaal koeten	<u>5276</u>	<u>5595</u>	<u>6060</u>	<u>6306</u>	<u>6646</u>	<u>6710</u>	
Netto-overschot	400	756	187	2694	-233	-1075 (85)	
III Arbeidsopbrengst ondernemer							
Arbeidsopbrengst ondernemer	63400	83700	59800	169000	44000	10000 (63000)	
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	53100	73700	56300	142100			
1) Vrije produkten bij actuele opbrengstprijzen; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen.							

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

I Algemene gegevens	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig		Prognose
	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86 1)	1985/86 1)
Cultuurgrond (ha)	51,00	50,00	49,60	56,00	56,60	54,00	
Grondgebruik in % van bouwland							
Granen	22	22	20	21	21	17	
aardappelen	51	48	47	44	42	43	
suikerbieten	20	23	24	22	23	24	
overige	7	7	9	13	14	16	
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,5	1,4	1,3	1,5	1,5	1,5	
Productie in sbe	263	242	242	275	279	259	
II Resultaten in gld. per ha							
Granen	482	562	570	580	537	405	
Aardappelen	2318	3021	2835	2567	2825	2840	
Suikerbieten	1185	1204	1251	1147	1263	1325	
Ov. marktbaar gewassen	247	297	354	489	618	625 (615)	
Veehouderij en div. opr.	241	228	428	175	170	170	
Totaal opbrengsten	4673	5312	5438	4958	5413	5365 (5355)	
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1293	1299	1306	1357	1329	1320	
Werktuigen	723	802	743	753	771	780	
Werk door derden	386	387	393	325	404	400	
Gewasbeschermingsmiddelen	417	445	403	461	546	585	
Meststoffen	580	629	689	664	676	725	
Zaaizaad en pootgoed	500	474	483	474	487	495	
Grond en gebouwen (pachtbasis)	677	718	755	698	700	720	
Overige kosten	569	605	794	716	565	570	
Totaal kosten	5145	5359	5566	5461	5478	5595	
Netto-overschot	-472	-47	-128	-503	-65	-230 (-240)	
III Arbeidsopbrengst ondernemer							
Arbeidsopbrengst ondernemer	21100	43900	40700	27000	48000	42000 (42000)	
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	18900	44900	41900	22800			

1) Vrije produkten bij actuele opbrengstprijzen; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de kleigebieden

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig		Prognose
	23, 20	22, 90	23, 80	24, 50	1984/85	1985/86 1)	1985/86 1)
I Algemene gegevens							
Cultuurgrond (ha)							
Grondgebruik in % van bouwland							
granen	34	40	41	36	38	30	30
aardappelen	14	17	14	14	14	19	19
suikerbieten	19	21	18	14	16	20	20
overige	33	22	27	33	32	31	31
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0
Productie in sbe	103	112	112	119	116	128	128
II Resultaten in gld. per ha							
Granen	897	1173	1460	1250	1414	860	860
Aardappelen	939	1575	1173	2692	960	1150 (1880)	1150 (1880)
Suikerbieten	1123	1177	1005	806	931	1070	1070
Ov. marktbaar gewassen	1343	1052	1299	1944	1909	1440 (1660)	1440 (1660)
Veehouderij en div. opbr.	322	302	467	445	399	485	485
Totaal opbrengsten	4624	5279	5404	7137	5613	5005 (5955)	5005 (5955)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1994	2450	2377	2338	2399	2660	2660
Werktuigen	776	904	904	1030	1058	1145	1145
Werk door derden	591	547	611	579	657	695	695
Gewasbeschermingsmiddelen	253	309	313	385	452	470	470
Meststoffen	346	433	489	443	481	505	505
Zaaizaad en pootgoed	286	327	334	334	541	550	550
Grond en gebouwen (pachtbasis)	642	734	756	797	840	865	865
Overige kosten	614	667	746	719	688	700	700
Totaal kosten	5502	6371	6530	6705	7116	7590	7590
Netto-overschot	-878	-1092	-1126	432	-1503	-2585 (-1635)	-2585 (-1635)
III Arbeidsopbrengst ondernemer							
Arbeidsopbrengst ondernemer	19100	22800	16500	59900	10000	-10000 (12000)	-10000 (12000)
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	18500	19400	16800	43100			
1) Vrije produkten bij actuele opbrengstprijzen; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen.							

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

I Algemene gegevens	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig 1984/85	Prognose 1985/86
		24,40	24,30	25,60	24,70	25,00
Cultuurgrond (ha)						
Grondgebruik in % van cultuurgrond						
granen	35	38	37	22	20	14
aardappelen	44	42	39	47	48	46
suikerbieten	15	15	19	18	18	23
overige	6	5	5	13	14	17
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1
Productie in sbe	109	106	112	117	116	125
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	811	926	935	494	491	320
Aardappelen	1979	2488	2167	2489	2918	2955
Suikerbieten	817	810	922	903	1009	1215
Ov. marktbaar gewaassen	218	139	291	305	521	590 (570)
Veehouderij en div. opbr.	148	510	496	327	272	200
Totaal opbrengsten	3973	4873	4811	4518	5211	5280 (5260)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1772	2144	2129	2111	2318	2370
Werktuigen	604	727	811	708	830	835
Werk door derden	464	387	406	402	471	455
Gewasbeschermingsmiddelen	370	340	350	456	512	525
Meststoffen	580	591	669	622	571	630
Zaaizaad en pootgoed	409	422	397	501	511	500
Grond en gebouwen (pachtbasis)	563	576	536	645	646	665
Veevoeder	38	185	168	95	86	85
Overige kosten	529	609	620	772	668	785
Totaal kosten	5329	5962	6002	6415	6613	6850
Netto-overschot	-1356	-1089	-1191	-1897	-1402	-1570 (-1590)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer	5200	18900	16300	-1700	15000	10000 (10000)
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	7800	18600	14500	-6100		
1) Vrije produkten bij actuele opbrengstprijzen; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen.						

Bedrijfsuitkomsten van grotere weidebedrijven in het Noordelijk klei- en veenweidegebied

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig 1984/85	Prognose 1985/86
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	32,90	33,20	34,50	35,80	36,00	35,00
Grasland en voedergewassen (ha)	31,70	32,60	33,70	35,10	34,30	33,30
Melkkoelen (stuks)	68,10	70,40	73,90	76,80	72,30	69,00
Fokzeugen (stuks)	0,30	0,30	0,20	0	0	0
Mestvarkens (stuks)	0,60	0,70	2,90	0	0	0
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,73	1,67	1,70	1,72	1,70	1,60
Productie in sbe	248	264	275	277	270	258
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	7279	8546	8999	9096	8425	8545
Omzet en aanwas rundvee	1224	1434	1489	1367	1219	1275
Opbrengst varkens	18	31	64	5	21	20
Overige opbrengsten	358	219	287	242	127	230
Totaal opbrengsten	8879	10230	10839	10710	9792	10070
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	2958	3039	3258	3219	3200	3340
Werktuigen	1133	1210	1251	1258	1268	1310
Werk door derden	278	272	272	293	245	250
Veevoeder	2666	2924	3284	3714	2815	2795
Meststoffen	551	610	682	555	616	660
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1175	1373	1351	1389	1354	1375
Overige kosten	1293	1431	1447	1416	1328	1320
Totaal kosten	10054	10859	11545	11844	10826	11050
Netto-overschot	-1175	-629	-706	-1134	-1034	-980
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer	25000	43200	48200	34300	36000	42000
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	24600	42000	49700	35000		

Bedrijfsuitkomsten van grotere wei-bedrijven in het Westelijk wei-gebied

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig	Prognose
					1984/85	1985/86
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	26,90	30,80	28,40	28,40	28,50	29,00
Grasland en voedergrassen (ha)	26,80	30,70	28,40	28,30	28,50	28,90
Melkkoeien (stuks)	59,50	70,50	68,30	71,70	67,90	67,00
Fokzeugen (stuks)	1,20	1,10	1,40	0,90	0,70	0,70
Mestvarkens (stuks)	22,20	17,60	27,90	18,50	19,60	19,60
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,68	1,77	1,72	1,77	1,76	1,72
Productie in sbe	218	254	245	246	239	238
II Resultaten in gid. per ha						
Melkgeld	7641	8574	9666	10444	9655	9720
Omzet en aanwas rundvee	1443	1643	1725	1683	1569	1620
Opbrengst varkens	422	301	495	225	212	205
Overige opbrengsten	215	219	259	205	234	225
Totaal opbrengsten	9721	10737	12145	12557	11670	11770
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3406	3311	3778	4203	4288	4335
Werktuigen	1144	1276	1348	1310	1353	1370
Werk door derden	200	172	176	234	249	230
Veevoeder	3384	3696	4354	5155	4026	3790
Meststoffen	425	502	527	435	461	520
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1329	1594	1578	1553	1533	1545
Overige kosten	1377	1530	1646	1667	1577	1570
Totaal kosten	11265	12081	13407	14557	13487	13360
Netto-overschot	-1544	-1344	-1262	-2000	-1817	-1590
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer	17600	24900	32800	20600	25000	34000
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	20000	21800	29900	27400		

Bedrijfsuitkomsten van grotere weidebedrijven in de zandgebieden

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig 1984/85	Prognose 1985/86
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	26,20	26,50	27,50	28,00	28,40	27,50
Grasland en voedergrassen (ha)	25,90	26,30	27,30	27,70	27,10	26,30
Melkkoefen (stuks)	62,20	64,40	69,00	70,70	67,20	63,20
Fokzeugen (stuks)	1,20	0,90	1,40	0,70	0,60	0,60
Mestvarkens (stuks)	32,00	33,60	41,10	44,00	40,80	40,00
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,61	1,59	1,70	1,71	1,69	1,60
Productie in sbe	233	240	253	258	254	242
II Resultaten in gid. per ha						
Melkgeld	8027	9399	10341	10792	9882	9930
Omzet en aanwas rundvee	1714	2005	2175	2079	1868	1925
Opbrengst varkens	645	772	811	872	905	870
Overige opbrengsten	245	337	209	233	190	300
Totaal opbrengsten	10631	12513	13536	13976	12845	13025
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3227	3447	3877	4010	4025	4120
Werktuigen	1204	1306	1400	1488	1502	1550
Werk door derden	274	311	311	306	306	310
Veevoeder	3927	4287	4631	5458	4684	4225
Meststoffen	587	662	611	611	658	715
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1250	1459	1456	1490	1490	1510
Overige kosten	1568	1785	1888	1814	1780	1770
Totaal kosten	12037	13257	14303	15177	14445	14200
Netto-overschot	-1406	-744	-767	-1201	-1600	-1175
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer	21400	41400	44900	37800	30000	42000
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	20900	41800	45000	38400		

Bedrijfsuitkomsten van grotere gemengde bedrijven met overwegend rundvee

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig 1984/85	Prognose 1985/86
	I Algemene gegevens					
Cultuurgrond (ha)	21,20	23,30	23,40	23,40	24,10	24,00
Grasland en voedergrassen (ha)	18,70	19,40	19,50	20,30	20,40	20,30
Melkkozien (stuks)	45,90	48,30	50,20	53,60	49,50	48,00
Fokzeugen (stuks)	14,90	14,00	16,70	18,90	18,90	18,80
Mestvarkens (stuks)	106,70	99,80	105,00	128,90	136,30	135,60
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,76	1,76	1,78	1,81	1,81	1,80
Productie in sbe	225	228	240	253	255	251
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	7145	8058	8761	9544	8388	8455
Omzet en aanwas rundvee	1624	1655	1907	1896	1827	1840
Opbrengst varkens	2851	3342	3543	3780	4092	3940
Marktbaar gewassen	557	856	902	801	921	870
Overige opbrengsten	415	309	859	940	1372	1395
Totaal opbrengsten	12592	14220	15972	16961	16600	16500
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	4227	4376	4881	5330	5181	5465
Werktuigen	1201	1345	1419	1572	1560	1580
Werk door derden	326	334	334	325	389	360
Veevoeder	5555	5410	6488	7702	7282	6665
Meststoffen	541	585	696	573	610	675
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1354	1466	1535	1745	1731	1765
Overige kosten	1890	2009	2241	2412	2466	2440
Totaal kosten	15094	15525	17594	19659	19219	18950
Netto-overschot	-2502	-1305	-1622	-2698	-2619	-2450
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer	4800	34100	37200	21600	22000	28000
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	1800	31300	33600	15800		

Bedrijfsuitkomsten van kleinere veidebedrijven in de klei-, veer- en zandgebieden

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig	Prognose
					1984/85	1985/86
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	15,10	15,60	15,60	15,60	15,90	16,00
Grasland en voedergrassen (ha)	14,80	15,20	15,20	15,20	15,40	15,60
Melkkoaien (stuks)	27,00	29,50	30,30	31,40	30,30	29,60
Fokzeugen (stuks)	0,50	0,60	0,50	0,80	0,80	0,80
Mestvarkens (stuks)	12,50	10,50	15,10	17,50	16,90	17,00
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,29	1,29	1,29	1,34	1,31	1,30
Productie in ope	106	115	116	119	114	112
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	5697	6717	7229	7595	6966	7030
Omzet en aanwas rundvee	1410	1598	1636	1596	1481	1530
Opbrengst varkens	444	394	431	577	524	505
Overige opbrengsten	208	289	234	220	264	280
Totaal opbrengsten	7759	8998	9550	9988	9235	9345
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	4544	4734	5200	5580	5341	5690
Werktuigen	941	1037	1092	1183	1178	1195
Werk door derden	238	277	280	290	313	285
Veevoeder	2674	2896	3160	3838	3140	2915
Meststoffen	439	464	553	443	474	525
Grond en gebouwen (pachtbasis)	855	961	1033	1103	1110	1130
Overige kosten	1244	1422	1441	1471	1421	1410
Totaal kosten	10935	11791	12759	13908	13177	13150
Netto-overschot	-3176	-2793	-3209	-3920	-3942	-3805
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	7700	15200	13400	5900	5000	10000
Arbeidsopbrengst ondernemer	8200	17200	16400	8900		

Bedrijfsuitkomsten van kleinere gemengde bedrijven met overwegend rundvee

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Voorlopig 1984/85	Prognose 1985/86
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	13,20	14,00	14,60	12,30	13,00	14,00
Grasland en voedergrassen (ha)	10,70	12,40	12,90	10,80	11,20	12,10
Melkkoefien (stuks)	21,60	23,30	21,70	22,70	23,90	25,50
Fokzeugen (stuks)	4,60	5,40	9,30	9,30	11,10	12,00
Mestvarkens (stuks)	44,20	42,10	33,00	46,90	44,00	47,40
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,28	1,35	1,41	1,31	1,33	1,35
Productie in sbe	109	116	120	114	119	127
II Resultaten in gid. per ha						
Melkgeld	4757	5353	5158	7277	6858	7015
Omzet en aanwas rundvee	1227	1232	1616	1773	1625	1715
Opbrengst varkens	1810	1858	2237	3087	3136	3025
Marktbaar gewassen	607	592	466	697	719	660
Overige opbrengsten	1243	2129	1092	787	685	695
Totaal opbrengsten	9644	11164	10569	13621	13023	13110
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	5398	5714	5901	7117	7046	7230
Werktuigen	937	1039	1086	1308	1504	1570
Werk door derden	324	319	359	444	371	415
Veevoeder	4233	4506	3775	6253	5186	4770
Meststoffen	462	483	528	485	533	585
Grond en gebouwen (pachtbasis)	915	1073	1042	1151	1290	1315
Overige kosten	1585	1723	1629	2016	2047	2040
Totaal kosten	13854	14857	14320	18774	17977	17925
Netto-overschot	-4210	-3693	-3751	-5153	-4954	-4815
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
Arbeidsopbrengst ondernemer	1200	9900	5100	2200	3500	5000
Arbeidsopbrengst ondernemer (mediaan)	-2300	7800	3400	2000		